

**TÉRBELI TELJESÍTMÉNYÉRTÉKELÉS A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI  
RÉGIÓBAN**  
REGIONAL PERFORMANCE ANALYSIS OF THE CENTRAL-HUNGARIAN REGION

**Áldorfai György**

tanársegéd

Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar; Regionális Gazdaságtani és  
Vidékfejlesztési Intézet  
aldorfai@gmail.com

### **Összefoglalás**

Egy település túlélése nagyban függ az ott befektetett tőkéből, mely tőkét pedig alapvetően saját erőforrásaik megfelelő felhasználásával és fejlesztésével tudják magukhoz vonzani. A V4-es országokra jellemzően, Magyarországon is alapvetően nagyvárosok tudják saját erőforrásaikat úgy fejleszteni, hogy tőkevonzó képessége stabil legyen. A fővárosok közelében ez a tendencia még inkább igaz, melynek mértéke olyan szintű, hogy a konvergencia szint fölé emeli az adott régiókat. Ennek nyomán az a probléma merül fel, hogy számos település olyan pályázati forrástól esik el ami ténylegesen szükséges lenne a fejlődéséhez. Ezért szorgalmazzák jelenleg sokan Pest megye kiválását a Közép-Magyarországi régióból. Tanulmányomban bemutatok egy kutatást, amellyel azt szeretném szemléltetni, hogy ténylegesen mennyivel fejlettebb Budapest a Közép-Magyarországi régió többi településhez képest, ezzel alátámasztva az elszakadás reális tényét.

### **Abstract**

The survival of a settlement depends highly on the locally invested capital, but to ensure that his capital finds its way to the settlement the local resources must be utilised properly. In Hungary, similarly to other V4 countries, typically the larger cities are the ones that can use their resources in a way that they can attract capital on the long run. This phenomenon is even more common in the close proximities of the capital cities, which makes these areas perform better than the convergence regions. Therefore, many settlements in there become non-eligible for EU funds which could be used for development, and thus, many experts have recommended the separation of Budapest and the rest of the Central-Hungary region, forming two new regions. This study presents an investigation, which illustrates how developed Budapest is compared to the other settlements in the Central-Hungary region, in order to explore the possibility of separation realistically.

**Kulcsszavak:** erőforrás, fejlődést eredményező kapcsolatok, teljesítményértékelés, agglomeráció, nagyvárosok externális hatásai

**JEL besorolás:** R10, R11

**LCC:** HB131-147

### **Bevezetés**

Káposzta (2014) szerint „a területi egyenlőtlenségek kialakulásának legfőbb oka, hogy a gazdasági-társadalmi folyamatok térben és időben szüntelenül újrendeződnek, és e tényezők a világ globalizálódásával csak tovább fokozódnak. A hátrányos helyzetből való kitörésre az

időben és térben lejátszódott, illetve folyamatosan működő területi egyenlőtlenségi folyamatoknak és azok térszerkezeti változásokra gyakorolt hatásainak átfogó ismerete adhat lehetőséget. Ebben a sokváltozós viszonyrendszerben az újabb és újabb fejlesztési stratégiák kidolgozását elsősorban a régiókon belüli lehetőségekre, az endogén potenciálok kiaknázására, a saját erők megújítására és fejlesztésére kell alapozni az adott térségekben, de ehhez megfelelő helyzetfeltárára van szükség. Azonban ahogy Péli (2015) fogalmaz: a kiemelt jelentőségű fejlesztéseknek a központokban kell megvalósulni, mert csak ezek a "magterületek" képesek generálni dinamikus növekedést agglomerációjukban, illetve fokozatosan kiterjedő, egyre nagyobb külső periferián.

A kitörési lehetőségek meghatározása az Európai Unió (EU) 2014-2020-as vidékpolitikai stratégiájának fényében különösen fontos, hiszen ez jelentheti a kiutat a szekunder és terciér ágazatot nélkülöző, fejlett infrastruktúrát - alapvető szolgáltatásokat - és munkalehetőségeket nélkülöző hátrányos helyzetű térségek számára. Azonban miközben a területi kutatások hangsúlyozzák a helyi fejlesztések fontosságát, a hátrányos helyzet sok esetben felveti e típusú fejlesztés megalapozottságát, megalapozhatóságát. (Ritter et.al, 2013) Káposzta és Nagy (2013) szerzőtársak az alábbiakban fogalmazták meg ezt. "Napjainkra a mezőgazdaság már nem az egyetlen (bár még meghatározó) alkotó része a vidéknek, hiszen a vidékgazdaság fejlesztése jóval összetettebb és bonyolultabb rendszert alkot. Figyelembe véve az EU integráció részeként működő támogatáspolitikát, annak folyamatos átalakulásának trendjeit, jól látható, hogy a strukturális átalakulások, a vidéki iparfejlesztés, az élelmiszergazdaság, az infrastruktúra javítása, a társadalmi problémák megoldásainak keresése, a falusi turizmus lehetőségeinek kutatása mellett egyre fontosabbá válik a környezetipar is, melynek fejlesztése jelentős szerepet kap a vidékgazdaságban". A vidék átstrukturálódását kísérő egyik lényeges jelenség hazánkban a mezőgazdasági munkaerő kiszorulása más gazdasági ágazatba. Ezért (Ritter, 2014) a hátrányos helyzetű, periférikus vidéki települések a helyi gazdaságfejlesztésben (LED) keresik a lehetőségeket a felmerülő munkahelyhiányra, az alapvető szolgáltatások biztosítására, melyhez azonban erős infrastruktúrára és helyi közösségek egyaránt szükséges. Kassai és Ritter (2011) szerzőtársak szerint ez erősen összefüggésbe hozható az érintett területek gazdasági, társadalmi fejletlenségével, ami mind a versenyképesség kialakítását, mind önmagában az endogén fejlesztéseket is megkérdőjelezi.

A területi egyenlőtlenségek összetettsége miatt nem célszerű egy-egy gazdasági jellemző alapján megkezdeni a területi vizsgálatokat. Ahogy Nagy- Káposzta (2006) is rávilágítanak arra, hogy a területi különbségek meghatározására például a GDP számítás bizonyos területi szint alatt komoly módszertani korlátokba ütközik, úgy Cypher- Dietz (2009) is úgy véli, hogy a jövedelemegyenlőtlenség sem megfelelő mutató erre, hiszen más tényezők is befolyásolják ezt a folyamatot.

Ezen szakmai okok függvényében, azért kezdtem el kutatásomat, mert alapvető problémának véltem, hogy a hazai és nemzetközi stratégiai dokumentumok módszertani hiányosságokat mutatnak. Mindannak ellenére, hogy az EU egyre szigorúbb elvárást kíván meg ezektől a dokumentumoktól, jelenleg ezen anyagok minősége széles skálán mozog. Ennek megoldására véleményem szerint egy komplex szakértői rendszer (módszertan) adhat választ az objektív nézőpont (adatok valamint folyamatok rossz értelmezése) alapján készült helyzetfeltárással és monitoring rendszerekhez képest. Az általam kialakított módszertan (térbeli teljesítményértékelés) statikus és dinamikus vizsgálatok felhasználásával, egy kívánt időtartomány fejlesztési és fejlődési, illetve ezek kombinációját adó vizsgálati módszer. Fent említett módszer egyszerű megfogalmazásához Lendvay és Molnár (2013) szerzőtárs elméletét használnám, kik szerint "az önkormányzatok gazdaságfejlesztési cselekvéseinek célja egy vagy

több környezeti tényezőnek a település célja szerinti átalakítása vagy a megváltoztatásuk révén alkalmazkodni a környezet diktálta feltételekhez”, vagyis a gazdaságfejlesztési tevékenység egy fejlettségi és fejlődési folyamat kombinációja egy korlátozott időkereten belül.

Mit is biztosít egy ilyen szakértői módszer? Egy rendszerszemléletű megközelítést, a lokális problémák feltárását, a stratégiaalkotáshoz széleskörű adatbázison és korszerű módszertani feldolgozáson alapuló objektív helyzetfeltárást, a hatékony fejlesztési tevékenységek megalapozását (monitoring) és az úgynevezett fejlesztési forrópontok kijelölését.

A helyi téregységek szerepe egyre inkább fontossá válik globalizálódó világunkban. Ennek oka nyilvánvaló: minden területegység eltérő tulajdonságokkal rendelkezik, amennyiben megvizsgáljuk azok méretét, történelmi fejlettségi szintjét, vagy számos más aspektusukat. A kevésbé fejlett területek pedig – logikus szempontból nézve – elbuknak a fejlettebbekkel szemben, és elveszíthetik népességük nagy részét. A vállalatokkal ellentétben viszont a települések, mint nagyon sok ember otthonai, természeti és kulturális örökségek megőrzői nem szabad, hogy „csődbe menjenek”. Szerencsére számos lehetőség áll rendelkezésre számukra, hogy továbbfejlődjenek.

A V4-es országokra jellemzően, így Magyarországon is alapvetően nagyvárosok tudják saját erőforrásaikat úgy fejleszteni, hogy tökevonzó képessége stabil legyen. A fővárosok közelében ez a tendencia még inkább igaz, melynek mértéke olyan szintű, hogy a konvergencia szint fölé emeli az adott régiókat. Ennek nyomán az a probléma merül fel, hogy a számos település olyan pályázati forrástól esik el ami ténylegesen szükséges lenne a fejlődéséhez. Ezért szorgalmazzák jelenleg sokan Pest megye kiválását a Közép-Magyarországi régióból. Tanulmányomban bemutatok egy kutatást, amellyel azt szeretném szemléltetni, hogy ténylegesen mennyivel fejlettebb Budapest a Közép-Magyarországi régió többi településéhez képest, mellyel alá szeretném támasztani az elszakadás reális tényét.

### **Anyag és Módszertan**

Röviden ismertetve a térbeli teljesítményértékelést, azt mondhatom, hogy a módszertan a vizsgált területi egység(ek) különböző jellemzőit, tulajdonságait egy előre definiált szempontrendszer alapján összeveti más területi egységek sajátosságaival.

#### *Adatok*

Péli (2013) szerint az egyenlőtlenségek kialakulásában meghatározó szerepet játszanak a területi egységek fejlődési pályái és a köztük kialakult verseny. Ez a területi fejlődés az országra, annak különböző részeire jellemző változásokat, a természeti erőforrások, a népesség, a termelés, az infrastruktúra területi eloszlási és változási viszonyait, a köztük fennálló kapcsolatokat jelenti. Ebből az elméletből kiindulva az előre definiált mutatórendszer több mint 60 darab alapmutatót, majd ebből 40 darab származatott mutatót tartalmaz, a TEIR adatbázisából. Négy dimenzió mentén dolgoztam ki mutatócsoportokat, a vizsgált területi egységek fejlettségi szintjének feltárása céljából, mégpedig a helyi gazdaság, a társadalom, a környezet és az infrastruktúra területére.

#### *Módszertan*

A teljesítményértékelés (négy dimenzió mentén kidolgozott mutatócsoportok segítségével) az adott téregységet két sémában méri. Először a fejlődési szintet – dinamikus vizsgálat –, mely

során a téregységek (települések) azonos adottságainak változását vizsgálom adott időintervallumban (jelen kutatásban 7 év, 2007-2013), majd a fejlettségi szintet – statikus vizsgálat –, mely során a téregységek pillanatnyi helyzetét vizsgálom az időintervallum minden egyes évében. Ezt követően a rendszer egy-egy téregység saját teljesítményét egy általam választott nagyobb téregység (jelen kutatásban Közép – Magyarországi régió) átlagteljesítményével hasonlítja össze, majd egy előre definiált szempontrendszer alapján „elbírálja” azt, majd a mutatók értékeinek átlagolásával mutató, dimenzió, illetve index szinten definiálja a térség teljesítményét a vizsgált időszakban.

A Térbeli Teljesítményértékelés osztályozását az 1. táblázatban láthatjuk, mely az alkalmazott módszertani séma alapján 7 kategóriát képez (intenzíven fejlődő, fejlődő, fejlődésnek indult, stagnáló, lemaradó, hanyatló, leszakadó) egy -100-tól 100-ig terjedő skálán.

**1. tábla: A Térbeli Teljesítményértékelés osztályozása**

Classification		Name
Sorting		
50,001	<= 100	Intenzíven fejlődő
20,001	<= 50	Fejlődő
5,001	<= 20	Fejlődésnek indult
-5	<= 5	Stagnáló
-20	<= -5,001	Lemaradó
-50	<= -20,001	Hanyatló
-100	<= -50,001	Leszakadó

*Forrás: Saját kutatás alapján, saját szerkesztés, 2016.*

Véleményem szerint a teljesítményértékelés segítségével azonosíthatók úgynevezett „forró pontok” is, vagyis fény derül azokra a területekre, amelyek fejlesztésre szorulnak, valamint azokra az erősségekre, amelyekre a fejlesztéseket alapozni lehet. Mindazáltal, hogy lehetőség nyílik az egyes mutatók illetve dimenziók vizsgálatára, az adott téregységen és nagyobb térség teljes területén egyaránt.

#### *A vizsgált terület lehatárolása*

Magyarország középső részén található a Közép – Magyarországi régió, melyet Pest megye és Budapest alkot. Északról Szlovákia és Nógrád megye, keletről Heves és Jász-Nagykun-Szolnok megyék, délről Bács-Kiskun megye, nyugatról Fejér és Komárom-Esztergom megyék határolják. Székhelye Budapest, az ország fővárosa. Területe igen változatos, hegység és dombság éppúgy található itt, mint síkság. A Duna magyarországi szakaszának kb. negyede a megye területén található, mely természetes választófal a régióknak. A Közép – Magyarországi régió az ország legnagyobb lélekszámú régiója, mivel része a főváros és a teljes budapesti agglomeráció a Közép – Magyarországi régió egyetlen megyéjében található. A Közép – Magyarországi régió a magyarországi turisztikai régiók közül a Budapest-Közép-Duna-vidék régiókba tartozik, fő vonzerejét a számtalan műemlék, a természetvédelmi területek és annak kirándulóövezetei, a hangulatos macskaköves utcás Szentendre műemlékei, a Dunakanyar és települései, a Börzsöny, az erdővel borított hegyek és a már az Alföld részét képező síkságok és annak városai jelentik. A megyének 48 városa van, az ország legtöbb várossal rendelkező megyéje.

#### **Eredmények**

A Közép - Magyarországi régió (továbbiakban KMR) Térbeli Teljesítményértékelésének (továbbiakban TT) mutató, dimenzió valamint index szintű eredményei a 2. táblázatban

láthatóak. A KMR index a teljesítményértékelés alapján, lemaradó kategóriába tartozik, ahogy az az összes dimenzióra igaz. A dimenziók közül a legrosszabbul teljesítőnek a helyi gazdaság mutatkozik, mely csak 0,2-del haladja meg a hanyatló kategóriát. Ennek háttérében az a tény áll kutatásom szerint, hogy Budapest olyan mértékű fejlettséget és fejlődést mutat a régió többi településéhez képest - és ezzel egy magas KMR átlagot eredményez régiós szinten -, hogy a hanyatló és lemaradó települések Tébéli Teljesítményértékeit Budapest fölénye sem tudja kompenzálni régiós szinten.

2. táblázat: KMR Tébéli Teljesítményértékelése

Helyi gazdaság											
Működő vállalkozások aránya a regisztráltakon belül	1000 főre jutó kiskereskedelmi üzletek száma	1 főre jutó bruttó hozzáadott érték	1000 főre jutó mezőgazdasági ös- és kistermelésből származó jövedelem	Relatív I munkaképes korú lakosra jutó munkaviszonyból származó jövedelem	1000 főre jutó kereskedelmi szálláshelyek száma	1000 főre jutó vendéglátók száma	1 vendégre jutó vendégéjszakák száma a kereskedelmi és nem kereskedelmi szálláshelyeken	1000 főre jutó nem kereskedelmi szálláshelyek száma	1 főre jutó EMVA I., III., IV. tengely kifizetett kérelmei	1 főre jutó helyi önkormányzat helyi adó bevétel	Dimenzió érték
-31,3	-52,7	-45,1	17,5	12,9	-54,5	-34,2	-14,9	-35,6	27,8	-7,8	-19,8
Társadalom											
1000 főre jutó vándorlási egyenleg	1000 főre jutó természetes szaporodás	Népsűrűség	Öregedési index	Függőségi index	Relatív gazdasági aktivitás (%)	Regisztrált munkanélüliek relatív mutatója	180 napon túl regisztrált munkanélüliek relatív mutatója	1000 főre jutó rendszeres szociális segélyre felhasznált összeg	1000 lakosra jutó kulturális rendezvényen részt vevő	Dimenzió érték	
20,9	-53,8	-30,6	-13,8	55,3	32,0	-66,6	-50,9	-31,0	2,0	-13,6	
Környezet											
Lomtalanítással a lakosságtól elszállított települési szilárd hulladékok	Veszélyes hulladékok keletkezett mennyisége	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya	Szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya	Hasznosított települési szilárd hulladékok aránya	Elsődleges közműtől	1000 fő-re jutó Környezetvédelmi intézkedéshez kapcsolódó fejlesztésre kifizetett támogatás	Helyi adókhöz kapcsolódó pótlékok, bírságok, önkormányzatokat megillető bírságok és egyéb sajátos bevételek	1 hektárra jutó fatérfoglat	Dimenzió érték		
-44,1	27,8	-12,2	-38,7	-15,6	-1,8	3,2	8,1	2,0	-7,9		
Infrastruktúra											
Infrastruktúrából adódó átlag sebesség a kistérségi központba	Másodlagos közműtől	Háztartási gázfogyasztók aránya	Háztartási villamosenergia fogyasztók aránya	1000 főre jutó személyszállító gépjárművek száma	1 háziorvosra jutó betegek száma	1000 főre jutó szociális étkeztetésben részesülők	Átlagos létszám az általános iskolákban	Önkormányzati kiépített út és köztér aránya	Önkormányzati kiépített járda aránya	Dimenzió érték	
12,1	-6,8	-4,4	-11,9	25,3	-41,4	5,4	-5,3	-27,9	-33,7	-8,8	
KMR Tébéli Teljesítményértékelése - TT										-12,9	

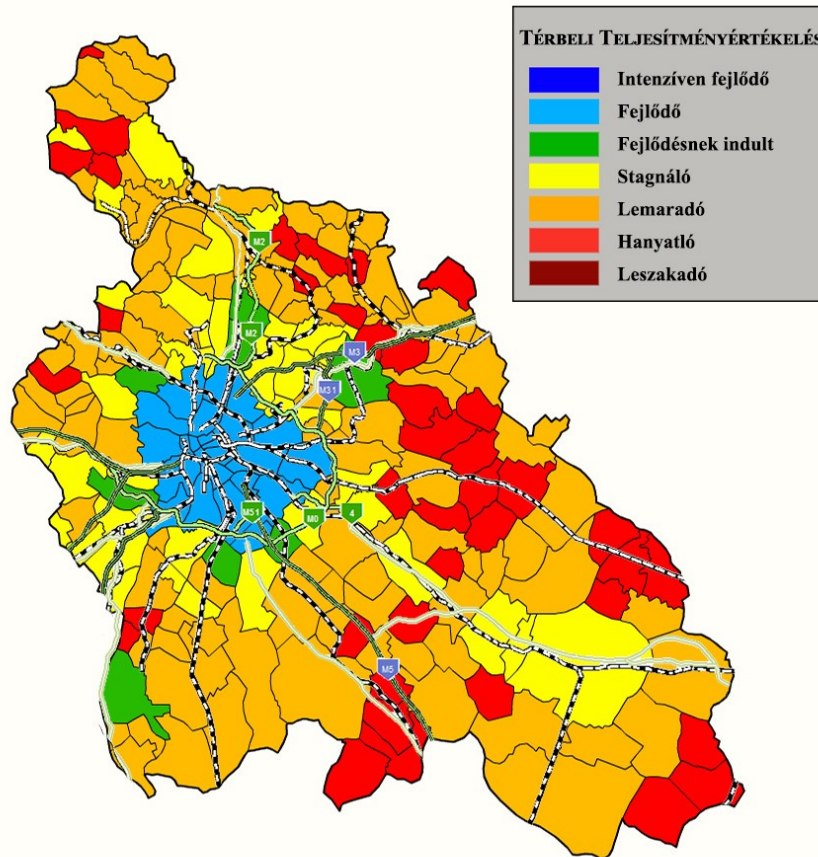
Forrás: Saját kutatás alapján, saját szerkesztés, adatok TEIR, 2016.  
A dimenziók erősségei TT vizsgálat alapján:

- Helyi gazdaság: A régió közismert előnye egyértelműen megmutatkozik a kutatásban, mégpedig a magas jövedelmi viszonyok. Ehhez társul még az EMVA I., II. és III. tengelyéből kifizetett összegek jelentős fejlődése.
- Társadalom: Jelentős erőssége a térségnek a népességváltozás és a gazdasági aktivitás. Természetesen a népességváltozás nem a természetes szaporodásban mutatkozik, hanem a vándorlási egyenlegben, melyet számos kutató is bebizonyított már. A gazdasági aktivitás jelentős fejlődése pedig a jelenlévő, beruházott tőkéből eredő magas munkakínálatnak köszönhető.
- Környezet: Jelentős fejlődés mutatkozik az előállított veszélyes hulladék, valamint a különböző környezetvédelemmel kapcsolatos bírságok területén. Ennek háttérében véleményem szerint az áll, hogy a cégek jelentős többsége már olyan mértékű ISO és egyéb rendszereket használnak, melynek eredményeképpen a végtermék mellett keletkezett „salak” termékek mértéke minimalizálva lettek.
- Infrastruktúra: A térség potenciálja a települések egymáshoz való közelsége és így a járási központok közelsége. Továbbá fejlődési értéket mutat a személygépjármű állomány magas száma, mely növeli a mobilitást, valamint jól szemlélteti megtakarítások potenciálját is.

A dimenziók *gyengeségei* TT vizsgálat alapján:

- Helyi gazdaság: A régió 3 legrosszabb negatív mutatói a kereskedelmi szálláshelyek, a kiskereskedelmi üzletek és a bruttó hozzáadott érték, melyek háttérében az említett Budapest által generált magas régiós átlag mutatkozik.
- Társadalom: Az említett kimagasló gazdasági aktivitáshoz párosul egy jelentős romló tendenciát mutató munkanélküliség. Ez a kettőség abból ered, hogy míg a magas gazdasági aktivitás Budapest köré összpontosul, addig a munkanélküliség pedig az agglomeráción kívül.
- Környezet: A környezeti tényezők közül a lomtalanítás és szelektív hulladékgyűjtés mutat hanyatló állapotot.
- Infrastruktúra: Hanyatlás a térségben a kiépített út és járda valamint a 1 orvosra jutó betegek számában található. Az 1 orvosra jutó beteg száma mögött, mind a két vizsgálatba vont mutató (orvosok száma, betegek száma) negatív tendenciái mutatkoznak.

A vizsgálat településszintű eredményeinek bemutatása az adatok mennyisége miatt, térképes ábrázoláson válik egyszerűvé. Ahogy az irodalmi áttekintés során idéztem (Péli 2015): a kiemelt jelentőségű fejlesztéseknek a központokban kell megvalósulni, mert csak ezek a "magterületek" képesek generálni dinamikus növekedést agglomerációjukban, illetve fokozatosan kiterjedő, egyre nagyobb külső periférián. Ez az elmélet számításaim szerint is igaznak bizonyulnak. Az 1. ábrán látható, hogy a fejlődést mutató Budapest körüli területek, az agglomeráció mutat fejlődésnek induló (Dunaharaszti, Dunakeszi, Göd, Gödöllő, Gyál, Ráckeve, Solymár, Törökbálint), valamint stagnáló állapotot, mely nem csak a generált növekedés eredménye, hanem a közlekedési lehetőségeknek is. Az is látható, hogy a megye főbb közlekedési útvonala mellett a települések fejlődése kettőséget mutat. Vannak olyan települések, melyek stagnálnak, vannak melyek hanyatlásnak indultak. Ez a megfigyelés egy másik elmélettel is egybe esik, mely szerint a közlekedési útvonalak fejlődése a „magterületbe” illetve „település góccok” irányába vonja el az erőforrásokat, mely jól láthatóan Pest megyében is megvalósul.

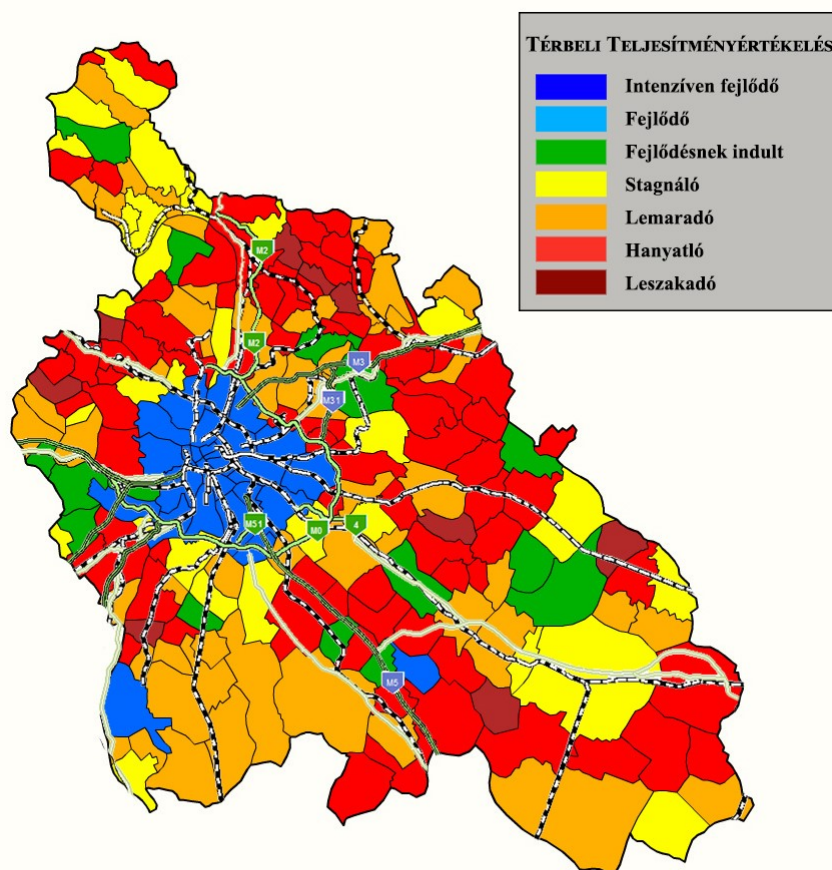


### 1. ábra: KMR Térbeli Teljesítményértékelése

*Forrás: Saját kutatás alapján, saját szerkesztés a Online Geomarket GIS segítségével, adatok: TEIR, 2016.*

Ahogy említettem a helyi gazdaság (2. ábra) a térség legrosszabb dimenziója, mely egyben a legnagyobb szélsőséges értéket tartalmazza a vizsgált négy dimenzió közül. A dimenziók közül a legrosszabbul teljesítőnek a helyi gazdaság dimenzió mutatkozik, mely csak 0,2-del haladja meg a hanyatló kategóriát. Ennek háttérben az a tény áll kutatásom szerint, hogy Budapest olyan mértékű fejlettséget és fejlődést mutat a régió többi településéhez képest és ezzel egy magas KMR átlagot eredményez régiós szinten, hogy a jelentős hanyatló és lemaradó települések értékeit Budapest fölénye sem tudja kompenzálni régiós szinten. Azonban település szintű vizsgálat és ábrázolás esetében látható, hogy jó pár település fejlődésnek indult. A teljesítményértékelése eredménye, hogy 3 település (Újlengyel, Ráckeve, Törökbálint) és Budapest fejlődik, 15 település fejlődésnek indult, 27 település stagnáló, 47 település lemaradó, 81 település hanyatló és 12 település pedig leszakadó (legrosszabb értékelést Mikebuda, Pilisszántó, Rád, Remeteszőlős, Váckisújfalu, Csörög, Kisnémedi) értékelést kapott. Ezen eloszlás jól szemlélteti, a megyében található települések helyi gazdaságának állapotát. Érdekes, hogy a fejlődő települések viszonylagos szórtságot mutatnak, azonban e települések jelentős része nagyobb város és/vagy jó közlekedési csomópont közelében helyezkedik el. Az is jól látható, hogy ezen települések jelentős része körül hanyatlásnak indult a gazdaság. Feltehetőleg ez abból ered, hogy a fejlődésnek indult települések olyan mértékű elszívó hatást eredményeztek közvetlen közelükben, mely ellen a körülöttük lévő települések 7 év távlatában nem tudtak eredményes ellenlépéseket tenni, így gazdaságuk hanyatlani kezdett.



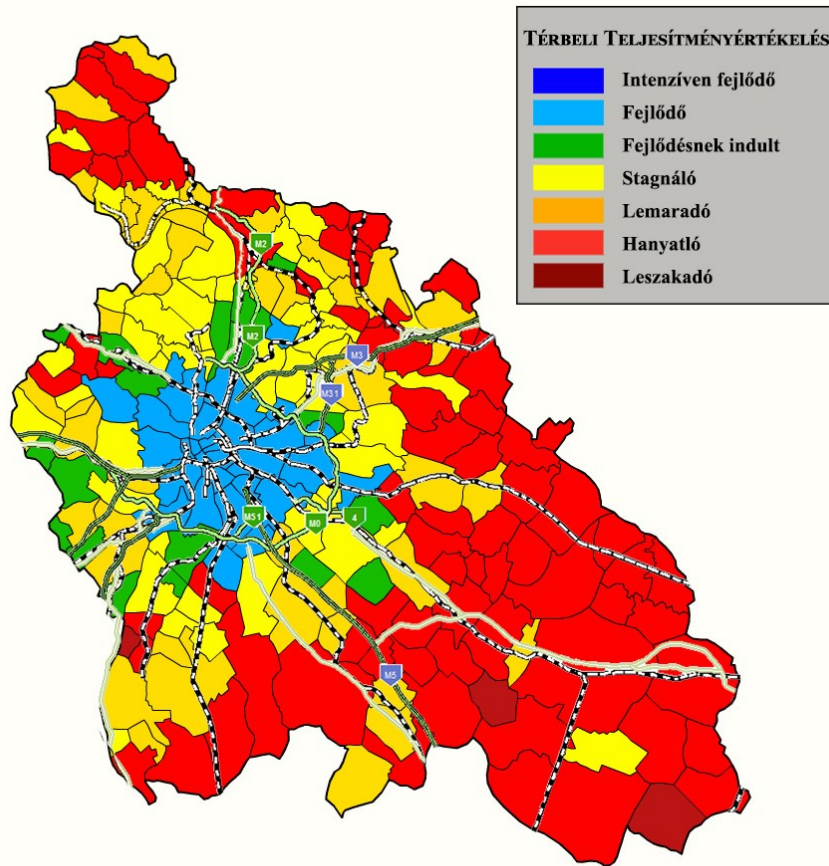


## 2. ábra: A helyi gazdaság dimenzió Térbeli Teljesítményértékelése

*Forrás: Saját kutatás alapján, saját szerkesztés a Online Geomarket GIS segítségével, adatok: TEIR, 2016.*

A társadalmi dimenzió (3. ábra) is hanyatló állapotot mutat, az alkalmazott Térségi Teljesítményértékelési módszertan alapján. Itt már csökkennek a különbségek a szélsőségek között, de az is látszik a társadalmi dimenzió értékelése kapcsán, hogy a régió index szintű teljesítményértékelésénél sokkal jobban mutatja a megye agglomerációs koncentrálódását Budapest környékén. Ez abból eredt, hogy ez a terület sokkal jobb társadalom mutatókat meghatározó adottságokkal rendelkezik, illetve ezeken a területeken jobban érvényesül Budapest pozitív externális hatása, mint az agglomeráción kívüli területeken. Ezen adottságok és területi eloszlások azok, amit a társadalom erősségeinél és gyengeségeinél már felsoroltam. Vagyis, hogy az említett kimagasló gazdasági aktivitáshoz párosul egy jelentősen romló tendenciát mutató munkanélküliség. Ez a kettőség abból ered, hogy míg a magas gazdasági aktivitás Budapest köré összpontosul, addig a munkanélküliség pedig az agglomeráción kívül. Továbbá, hogy a vándorlási egyenleg és természetes szaporodás Budapest és környékén kedvezőbb értéket mutat, melyből eredően az öregedési index, a függőségi ráta is jobb, mint a régió külső területein.





### 3. ábra: A társadalmi dimenzió Térbeli Teljesítményértékelése

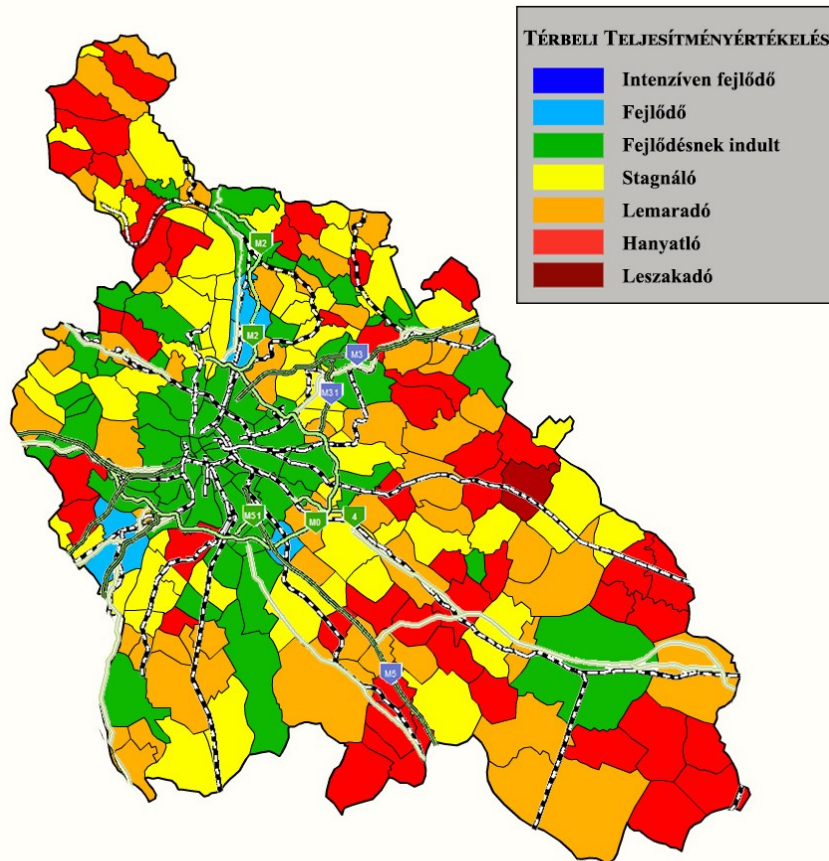
*Forrás: Saját kutatás alapján, saját szerkesztés a Online Geomarket GIS segítségével, adatok: TEIR, 2016.*

Az infrastruktúra dimenzió (4. ábra), mint a legerősebb mutató, szintén hanyatló állapotot mutat az alkalmazott Térségi Teljesítményértékelési módszertan alapján, annak ellenére, hogy itt látható a legtöbb fejlődésnek indult település. Azonban a szélsőértékek, valamint a hanyatlások azonos aránya miatt mégsem tud egy stagnáló állapotot sem elérni.

Egy település túlélése nagyban függ az ott befektetett tőkéből, ezt a tőkét pedig kétféle módon tudják magukhoz vonzani, fejleszteni:

- saját erőforrásaik megfelelő felhasználása,
- vagy pedig infrastruktúrájuk állapotának fejlesztése által.

Ez az állítás is beigazolódott vizsgálatunkban, hiszen a 4. ábrán látható, hogy azok a települések, melyek sem társadalmi, sem gazdasági fejlődést nem mutatnak az infrastruktúra területén jelentős fejlődési értéket produkáltak a kutatásom szerint a vizsgált 7 év távlatában. A mutatót nem a főbb közlekedési útvonalak iránya, fajtája vagy mérete befolyásolja, hanem inkább a hiányosságok kompenzálására adott helyi döntéshozói válasz.

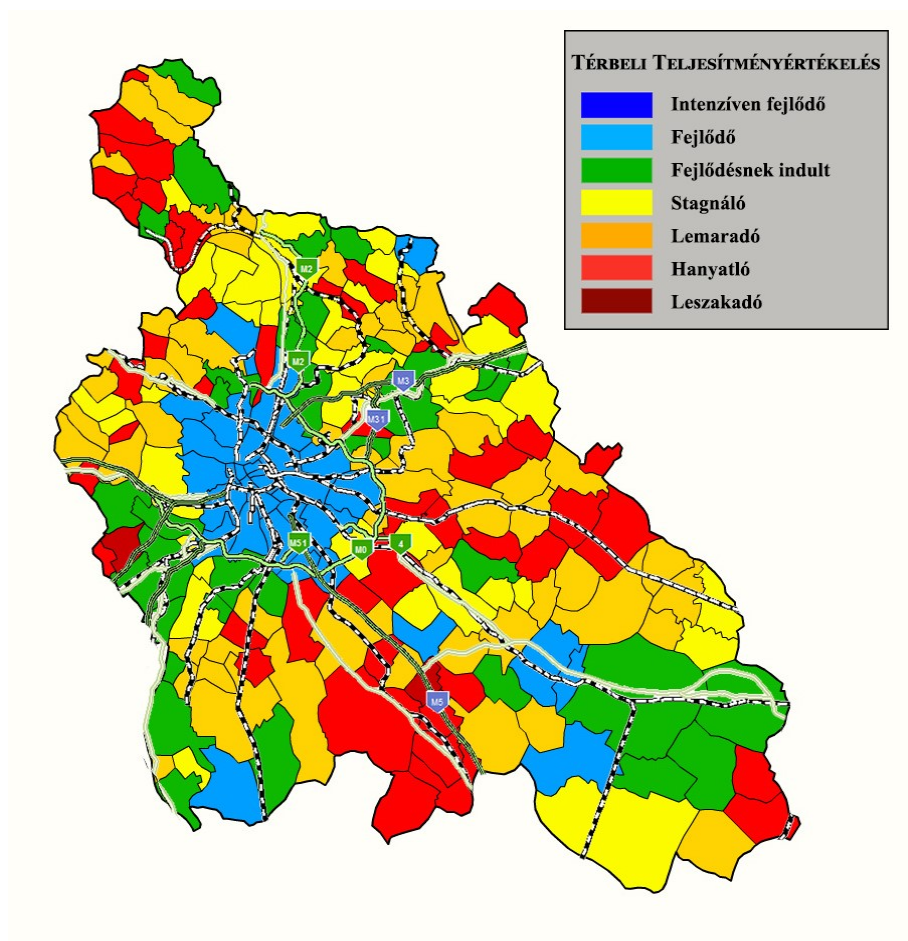


#### 4. ábra: Az infrastruktúra dimenzió Térbeli Teljesítményértékelése

*Forrás: Saját kutatás alapján, saját szerkesztés a Online Geomarket GIS segítségével, adatok: TEIR, 2016.*

Azt is megfigyelhetjük, hogy Budapest ennél a dimenzióánál nem okoz olyan mértékű változást az átlagban, mint a többi dimenzióánál. Találhatunk a 4. ábrán olyan településeket is, ami a vizsgálat szerint sokkal jobb fejlődési és fejlettségi szintet tudott a vizsgált 7 évben elérni, mint Budapest. Ennek háttérében azt a magyarázatot találtam, hogy Budapest jelenleg olyan infrastrukturális fejlettségi szinten van, melynek fejlesztési igénye olyan csekély mértékű, hogy a régió településeinek jelentős része ezt a fejlesztési tendenciát tartani tudja.

A vizsgált 4 dimenzió közül, a környezeti dimenzió (5. ábra) mutatóinál találtam a legkisebb szélsőértékeket. Település szinten koncentráció figyelhető meg, mind negatív, mind pozitív forrópont tekintetében. Negatív forrópontnak számít a Szobi-, a Dabasi- és a Nagykátai járás, pozitív forrópontnak a Ceglédi-, a Ráckevei-, az Érdi- és a Dunakeszi járás, valamint egyértelműen Budapest emelkedik ki. Kutatásom szerint ez a különbség a hulladékkezelés szervezéséből, valamint a helyi döntéshozók által képviselt „élhetőbb körülmények megteremtése” és a lakosság környezettudatos gondolkodásából ered.



5. ábra: A környezeti dimenzió Térbeli Teljesítményértékelése

Forrás: Saját kutatás alapján, saját szerkesztés a Online Geomarket GIS segítségével, adatok: TEIR, 2016.

### Következtetés

A Közép - Magyarországi régió a Térbeli Teljesítményértékelés alapján, lemaradó kategóriába tartozik, ahogy az az összes dimenziójára igaz. A dimenziók közül a legrosszabbul teljesítőnek a helyi gazdaság mutatkozik, mely csak 0,2-del haladja meg a hanyatló kategóriát, melynek háttérében az a tény áll kutatásom szerint, hogy Budapest olyan mértékű fejlettséget és fejlődést mutat a régió többi településéhez képest, hogy a hanyatló és lemaradó települések Térbeli Teljesítményértékeit Budapest fölénye sem tudja kompenzálni régiós szinten. A régió kimagasló gazdasági aktivitáshoz párosul egy jelentős romló tendenciát mutató munkanélküliség. A térség ezen kettőssége abból ered, hogy míg a magas gazdasági aktivitás Budapest köré összpontosul, addig a munkanélküliség az agglomeráción kívülre.

A kiemelt jelentőségű fejlesztéseket azért kell a központokban megvalósulni, mert csak ezek a "magterületek" képesek generálni dinamikus növekedést agglomerációjukban, illetve fokozatosan kiterjedő, egyre nagyobb külső periferián (Péli 2015). Ez az elmélet számításaim szerint is igaznak bizonyulnak. A Térbeli Teljesítményértékelés alapján a fejlődést mutató Budapest körüli területek (az agglomeráció) mutat fejlődésnek induló (Dunaharaszti, Dunakeszi, Göd, Gödöllő, Gyál, Ráckeve, Solymár, Törökbálint), valamint stagnáló állapotot, mely nem csak a generált növekedés eredménye, hanem a közlekedési lehetőségeknek is. Az is látható, hogy a megye főbb közlekedési útvonala mellett a települések fejlődése kettősséget mutat. Vannak olyan települések, melyek stagnálnak, vannak melyek hanyatlásnak indultak. Ez

a megfigyelés egy másik elmélettel is egybe esik, mely szerint a közlekedési útvonalak fejlődése a „magterületbe” illetve „település góccok” irányába vonja el az erőforrásokat, mely jól láthatóan Pest megyében is megvalósul.

Kutatásomból egyértelműen kiderül, hogy a nagyvárosok agglomerációs hatása (többek között azok infrastruktúrája is), valamint a főbb közlekedési útvonalaknak jelentős szerepe van a erőforrások alakulására. Hiszen ezek közelében jelentős fejlődés, illetve ezektől távol figyelemreméltó infrastrukturális fejlődés figyelhető meg.

Úgy vélem, kutatásommal egy olyan új módszertani eljárás kialakítását kezdtem el, mely számos elméleti fogalmakkal mutat párhuzamot és így reális segítséget nyújthat különböző fejlesztési koncepció megalapozásának. Természetesen tudatában vagyok, hogy a módszertan finomhangolását még el kell végezni, azonban a komplex módszertan már jelenlegi szintjén képes elméleti fogalmaknak és teóriáknak helyt állni.

Mivel egy adott index gyorsan visszavezethető elemeire, ezen belül dimenziók és mutatók szintjére, illetve statikus és dinamikus vizsgálatra is külön-külön, így egyértelműen láthatjuk, hogy melyek azok a helyi adottságok, melyek erősségek vagy gyengeségek, valamint melyek azok a területegységek, amelyek gyengébben vagy erősebben teljesítenek. Mindezek által megtalálhatjuk azokat a fejlesztési góccokat/ forrópontokat (mely lehet egy adottság, vagy téregység), amelyek fejlesztése nélkülözhetetlen vagy éppen azokra támaszkodva, stabil alapot képezve fejlesztések indíthatóak.

A Térségi Teljesítményvizsgálatban rejlő potenciált a valóság leírására abban látom, hogy statikus és dinamikus vizsgálati részének köszönhetően egy fejlettségi és fejlődési vizsgálatot tartalmaz, az adott területet magába ágyazó nagyobb téregység átlag értékéhez képest, egy általunk választott időintervallumon belül, melynek köszönhetően a piaccgazdasági, a globális világ, a társadalmi folyamatok, a nemzeti és nemzetközi forrásokból történő fejlesztések is görcsö alá kerülnek.

### **Irodalomjegyzék**

1. Cypher, J.M. - Dietz, J. L. (2009) *The Process of Economic Development* New York: Routledge
2. Goda P. - Tóth T. (2013): Pókháló- entrópia, mint új rendszervizsgálati megközelítés a területi elemzésekben, *TERÜLETI STATISZTIKA* 53, pp. 169-189
3. Goda P. (2012): Új rendszerszemléletű helyzetfeltárási módszer a vidéki területek fejlesztésében, doktori (PhD) értekezés, Gödöllő 2012.
4. Káposzta J, Nagy H (2013): Vidékfejlesztés és környezetipar kapcsolatrendszere az endogén fejlődésben, *JOURNAL OF CENTRAL EUROPEAN GREEN INNOVATION* 1:(1) pp. 71-83.
5. Káposzta J. (2014): Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései, *Gazdálkodás* 58. évfolyam, 2014/5. szám, pp. 399-412
6. Kassai Zs. - Ritter K. (2011): Helyi vidékfejlesztési programok a hátrányos helyzetű vidéki kistérségekben, *Gazdálkodás* 55. évfolyam, 2011/4. szám, pp. 337-346
7. Lendvay E., Nagyné Molnár M. (2013): Önkormányzati szerepek és eszközök a helyi gazdaságfejlesztésben, In: Lukovics M, Savanya P (szerk.), *Új hangsúlyok a területi fejlődésben: SZTE Gazdaságtudományi Kar Közgazdaságtani Doktori Iskolájának Közleménye* 2013. 303 p., Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2013.06.07

- Szeged: JATEPress - Szegedi Egyetemi Kiadó,2014. pp. 209-224., (ISBN:978-963-306-247-0)
8. Nagy, H. - Káposzta J. (2006): Economic development strategies and development zones in the European Union. SZIU Bulletin, 2006. ISSN 1586-4502 pp. 163-173
  9. Péli L. (2013): Növekedési pólusok főbb regionális gazdaságtani összefüggéseinek vizsgálata Magyarországon, Budapest: Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., (ISBN:978-963-502-970-9)
  10. Péli László, Neszmélyi György Iván (2015): Territorial Differences Of Rural Cities And The Development Of Transport Infrastructure In Hungary, ROMANIAN REVIEW OF REGIONAL STUDIES: JOURNAL OF THE CENTRE FOR REGIONAL GEOGRAPHY 11:(2) pp. 51-66.
  11. Ritter K (2014): Possibilities of local economic development (LED) in lagging rural areas, ACTA CAROLUS ROBERTUS: KÁROLY RÓBERT FŐISKOLA GAZDASÁG-ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI 4:(1) pp. 101-108.
  12. Ritter K. - Nagy H. - Tóth T. (2013): Hátrányos helyzetű vidéki térségek és helyi fejlesztési lehetőségeik egy Észak-magyarországi példán keresztül. pp. 224-242. In: Lukovics M. - Savanya P. (Szerk.): Új hangsúlyok a területi fejlődésben. Szeged: JATE Press